

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ УЧНІВ З ПОЗИЦІЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Снегір'ова Валентина,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
і зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
Україна
e-mail: v_snegiriova@i.ua*

Реалізація концепції Нової української школи (2016) та Державного стандарту базової середньої освіти (2020) висунула нові вимоги до засвоєння навчальних програм, що спричинило зміну підходів до оцінювання учнів. Нині учитель має оцінювати не лише предметні, метапредметні, а й особистісні результати учнів на різних етапах навчання. Ці завдання покликане розв'язати формувальне (внутрішнє) оцінювання.

Формувальне оцінювання – це «оцінювання для навчання», механізм, що забезпечує вчителя інформацією, яка потрібна йому, щоб удосконалити навчальний процес, знаходити найбільш ефективні методи і прийоми, а також мотивувати навчальну діяльність школярів. Система формувального оцінювання базується на тому, що навчання й оцінювання взаємозв'язані й забезпечують єдиний підхід до організації освітнього процесу.

Предметом формувального оцінювання є рівні сформованості предметних і ключових компетентностей. Звернення до оцінки якості освіти через компетентності означає, що акцент робиться на практичній спрямованості навчання, береться до уваги досвід учня, його вміння застосовувати знання в різних ситуаціях. Методичний потенціал формувального оцінювання орієнтований насамперед на відстеження

індивідуального прогресу і корекцію індивідуальної траєкторії розвитку учня для досягнення запланованих результатів навчання; на мотивування учнів для усунення прогалин у засвоєнні навчальної програми; на диференціювання значущості оцінок, одержаних за виконання різних видів діяльності в процесі навчання.

Формувальне (формувальне поточне) оцінювання, а також підсумкове є основними видами оцінювання результатів учнів у Новій українській школі. Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання навчання здійснюють за 12-бальною шкалою, а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

Поточне оцінювання або поточний контроль є основною ланкою в системі контролю у закладах загальної середньої освіти. Воно перебирає на себе функції формувального, тобто є навчальним, проводиться систематично з метою встановлення рівнів засвоєння матеріалу та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Запитання, завдання, тести спрямовані на закріплення й повторення, тому індивідуальні форми оцінювання доцільно поєднувати із фронтальними. Звертаємо увагу на важливість урахування мотиваційно-стимулювальної функції поточного оцінювання.

Тематичне оцінювання здійснюється на основі поточного з урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт, якщо такі були.

Фіксувати навчальні результати МОН України пропонує у «Свідоцтві досягнень учня / учениці». Воно містить «характеристику навчальної діяльності», сформовану відповідно до переліку наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, та вимоги до результатів навчання, зокрема, з предметів мовно-літературної галузі:

- (1) сприймає усну інформацію на слух / аудіювання;
- (2) усно взаємодіє та висловлюється / говоріння;
- (3) сприймає письмові тексти / читання;
- (4) письмово взаємодіє та висловлюється / письмо.

У класних журналах і в Свідоцтві досягнень рекомендується у

відповідних графах результатів навчання зазначати першу літеру («В», «Д», «С», «П»), що відповідає назві рівня результатів навчання з предметів (Високий, Достатній, Середній, Початковий), або виставляти відповідні бали. Формувальне (поточне формувальне) оцінювання, окрім рівневого чи бального, може здійснюватися у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів.

Усі види оцінювання, а формувальне особливо, передбачають використання ретельно розроблених критеріїв. Очевидно, що критерії оцінювання мають формуватися на основі державних вимог до обов'язкових результатів навчання. У мовно-літературній освітній галузі основними вимогами є: *комунікація в усній і письмовій формі, опрацювання інформації з різних джерел, уміння використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей* (Державний стандарт, 2020, с. 2–3).

Діяльнісний, практико орієнтований підхід у досягненні результатів навчання поданий у Держстандарті через такі *наскрізні вміння*:

- читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації;
- висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- критично мислити, що виявляється в умінні аналізувати, добирати аргументи, розпізнавати спроби маніпулювання;
- логічно обґрунтовувати позицію, висловлювати власне ставлення до подій і явищ;
- виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень у різних видах діяльності, уміння брати на себе відповідальність;
- конструктивно керувати емоціями, здатність розпізнавати власні емоції й емоційний стан інших, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати та заважати в діяльності;
- співпрацювати з іншими, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим (Державний стандарт,

2020, с. 5–6).

Перелік наскрізних умінь Стандарту корелює із таксономією Б. Блума, де кожна категорія навчальних цілей – знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання – розкривається через відповідну систему дій, а також з міжнародною шкалою оцінювання читання PISA, що має рівневий підхід до виявлення та подання результатів навчання.

Окремо варто сказати про характер і види завдань з літератури, які виконують роль інструментів формувального оцінювання. Це, зокрема, різні види читання і переказу; коментування, використання евристичних і проблемних завдань, компетентнісних завдань і задач; завдання для співпраці (групова і парна робота, інсценування, виконання проєктів, дискусії), різні види структурування та візуалізації інформації; створення власних текстів і медіатекстів.

Найважливішими на уроках літератури є критерії оцінювання результатів читання учнів. На їх основі розробляються рівні розуміння тексту.

Табл. 1

Критеріальна модель оцінювання результатів читання

Рівень розуміння тексту (шкала PISA)	Рівень когнітивних цілей (за Блумом)	Критерії оцінювання
загальне розуміння	знання розуміння використання	вміння - визначати тему та основну думку тексту - встановлювати причинно-наслідкові зв'язки - знаходити різницю у двох чи більше текстах /порівнювати зміст текстів; - відрізнити основну інформацію від другорядної
виявлення інформації	знання розуміння використання	вміння - читати текст (вибірково, виразно, за ролями згідно із поставленим завданням) - визначати особливості його будови - знаходити потрібну інформацію - співвідносити інформацію, укладену в тексті, з особистим досвідом
інтерпретація тексту	використання, аналіз, синтез	вміння - робити висновки щодо змісту тексту; - коментувати фрагменти тексту, емоції та вчинки героїв; - знаходити аргументи, що підтверджують

		думки / висловлювання; - пояснювати назву тексту
рефлексія щодо змісту	аналіз, оцінка	синтез, вміння - розрізняти об'єктивну та суб'єктивну інформацію; - пов'язувати інформацію з фактами/подіями реальної дійсності; - виявляти важливі деталі тексту для ілюстрування власного розуміння прочитаного - вести діалог, дискусію; - аргументувати свою точку зору
рефлексія щодо форми	аналіз, оцінка	синтез, вміння - виявляти іронію, гумор, різні відтінки смислу, виражені словом, різну підтекстову інформацію; - добирати мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність

Оцінювання з використанням критеріїв дозволяє зробити цей процес прозорим та зрозумілим. Критерії сприяють об'єктивності оцінювання.

Критерії можуть бути підготовлені вчителем чи за участю учнів. Спільна розробка критеріїв (вчитель – учні) формує в учнів позитивне ставлення до оцінювання та підвищує їхню відповідальність за досягнення результату.

Роботи учнів необхідно оцінювати лише відповідно до розроблених критеріїв. Зміст критеріїв має бути зрозумілим учням та батькам, тобто викладений зрозумілою та доступною мовою. Критерії оцінки необхідно довести до відома учнів (розташувати на стендах, на навчальній дошці, у робочому зошиті учнів). Ознайомлювати учнів із критеріями оцінки необхідно перед виконанням завдання.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-89>